

Протокол № 3/2024
засідання Координаційної ради з питань утвердження української
національної та громадянської ідентичності
при Чернігівській обласній державній адміністрації

02.10.2024

м. Чернігів

Формат засідання: онлайн-конференція на платформі Zoom.

Присутні: члени Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Чернігівській облдержадміністрації (список додається).

Порядок денний:

1. Про виконання рішень Координаційної ради, прийнятих за результатами попередніх засідань.

Доповідач: ШЕМЕЦЬ Андрій Миколайович – директор Департаменту сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації

2. Про заходи національно-патріотичного виховання з нагоди Дня Незалежності України та Дня Державного Прапора України в області.

Доповідач: ЖИРНОВ Ігор Іванович – заступник начальника управління з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації

3. Про досвід облаштування музейних експозицій в закладах освіти на основі шкільних архівів про випускників – видатних особистостей українського державотворення, ветеранів війни, Захисників та Захисниць України, які полягли в боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України.

Доповідач: СТЕПОВИК Петро Миколайович – директор комунального позашкільного навчального закладу «Центр національно-патріотичного виховання, туризму та краєзнавства учнівської молоді»

4. Про стан декомунізації та дерусифікації на території Чернігівської області. Проблемні питання.

Доповідач: БУТКО Сергій Володимирович – регіональний представник Українського інституту національної пам'яті/головний спеціаліст Другого міжрегіонального територіального відділу Управління забезпечення реалізації політики національної пам'яті в регіонах та підвідомчих установах

5. Національно-патріотична складова як основа формування репертуару театрів обласного підпорядкування.

Доповідач: НАГОРНИЙ Олександр Миколайович – начальник відділу культурного розвитку Департаменту культури і туризму, національностей та релігій обласної державної адміністрації

6. Популяризація досвіду першої української національної держави Військо Запорозьке задля утвердження української національної та громадянської ідентичності.

Доповідач: ШКУРКО Микола Пантелійович – директор благодійного фонду «Ніжен»

Співдоповідач: КОВАЛЕНКО Сергій Станіславович – директор спеціалізованого видавництва історичної літератури «Стікс»

ВИСТУПИВ: ВАЩЕНКО Іван Олександрович, заступник голови Чернігівської обласної державної адміністрації, голова Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Чернігівській облдержадміністрації, який привітав присутніх на черговому засіданні Координаційної ради, оголосив порядок денний та зазначив, що у зв'язку з напруженою ситуацією з повітряними тривогами довелося перевести засідання у режим онлайн.

1. Про виконання рішень Координаційної ради, прийнятих за результатами попередніх засідань

СЛУХАЛИ: ШЕМЦЯ Андрія Миколайовича, директора Департаменту сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації, який доповів про *збір та систематизацію інформації щодо інститутів громадянського суспільства, які працюють в сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності*. Таким чином, Департаментом сім'ї, молоді та спорту Чернігівської обласної державної адміністрації було зібрано та систематизовано інформацію щодо інститутів громадянського суспільства, які працюють в сфері утвердження української національної та громадянської ідентичності. Отримано дані про 46 таких громадських організацій. Серед них є обласні підрозділи та відділення всеукраїнських громадських організацій, таких як Товариство сприяння обороні України, Товариство «Просвіта» імені Тараса Шевченка, Українська Спілка ветеранів Афганістану (воїнів-інтернаціоналістів), «Незламні добровольці», «Самооборона Майдану», «Всеукраїнська мережа «Вільні люди» та інші. Більшість громадських організацій зосереджена в місті Чернігові. Проте є й організації районного рівня, серед яких: у Прилуцькому районі – 7 організацій, у Новгород-Сіверському та Ніжинському районах – по 4 організації, у Корюківському – 2.

Щодо завдання *актуалізувати дані щодо участі громад області у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»)*, доповідач зазначив, що Управлінням освіти та науки Чернігівської обласної державної адміністрації спільно з комунальним позашкільним навчальним закладом «Центр національно-патріотичного виховання, туризму та краєзнавства учнівської молоді» актуалізовано дані щодо участі громад області у Всеукраїнській дитячо-юнацькій військово-патріотичній грі «Сокіл» («Джура»). Відповідно до цієї інформації, у квітні-травні 2024 року в закладах освіти проводились початкові (шкільні) етапи гри. В 10 громадах області вони були проведені в очному форматі, у 17 громадах — в онлайн-режимі з використанням онлайн-платформ та дистанційних технологій, інші громади провели в змішаному форматі.

30 травня 2024 року проведено II (обласний) етап Всеукраїнської дитячо-юнацької військово-патріотичної гри «Сокил» («Джура») для трьох вікових груп у дистанційному форматі. До участі у II етапі запрошувалися рої-переможці I етапу гри. В обласному етапі взяли участь 60 роїв (484 учасників) із 56 закладів освіти Батуринської, Бахмацької, Бобровицької, Борзнянської, Городнянської, Ічнянської, Корюківської, Менської, Ніжинської, Новгород-Сіверської, Носівської, Семенівської, Сновської, Чернігівської міських рад, Березнянської, Варвинської, Гончарівської, Добрянської, Козелецької, Коропської, Куликівської, Ладанської, Лановицької, Лосинівської, Михайло-Коцюбинської, Парафіївської, Понорницької, Ріпкинської, Срібнянської, Талалаївської, Холминської селищних рад та Вертіївської, Височанської, Киїнської, Кіптівської, Крутівської, Новобасанської, Тупичівської, Яблунівської сільських рад.

На жаль, не взяли участь у II етапі гри рої-переможці I етапу Прилуцької, Остерської міських рад, Деснянської, Дмитрівської, Любецької, Малодівицької, Олишівської, Седнівської, Сосницької селищних рад та Іванівської, Киселівської, Комарівської, Макіївської, Мринської, Новобілоуської, Плисківської, Сухополовянської, Талалаївської сільських рад.

По завданню *розглянути можливість проведення тематичних інформаційних кампаній до 160-річчя з дня народження М.Коцюбинського та 110-річчя з дня народження О.Довженка з використанням засобів великогабаритної візуальної вуличної реклами* зазначив, що за інформацією Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації наразі віднайти таку можливість не вдалося через відсутність відповідного фінансування. Проте Департаментом культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської обласної державної адміністрації було проведено ряд заходів з вшанування зазначених видатних українських письменників, про що більш детально розповість Нагорний Олександр Миколайович, начальник відділу культурного розвитку Департаменту культури і туризму, національностей та релігій обласної державної адміністрації.

Андрій Миколайович **ЗАПРОПОНУВАВ** внести в протокол рішення активізувати роботу в цьому напрямі і запланувати відповідні бюджетні призначення на 2025 рік для таких заходів.

ВИРІШИЛИ: Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної державної адміністрації розглянути можливість запланувати виділення бюджетних коштів для популяризації видатних постатей української культури, які зробили вклад в утвердження української національної та громадянської ідентичності, шляхом великогабаритної візуальної вуличної реклами.

2. Про заходи національно-патріотичного виховання з нагоди Дня Незалежності України та Дня Державного Прапора України в області

СЛУХАЛИ: ЖИРНОВА Ігоря Івановича – заступника начальника управління з питань внутрішньої політики та зв'язків з громадськістю Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю обласної

державної адміністрації, який доповів, що заступником голови Чернігівської обласної державної адміністрації І. Ващенком 14 серпня 2024 року було затверджено План заходів з підготовки і відзначення в області Дня Державного Прапора України та Дня Незалежності України. Тематичні заходи у населених пунктах області проведені з дотриманням вимог законодавства та обмежень воєнного стану.

23-24 серпня у територіальних громадах області відбулися урочисті заходи з підняттям Державного Прапора України до Дня Державного Прапора України та 33-ї річниці незалежності України за участю представників органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування та громадськості. У рамках заходів організовано покладання квітів до пам'ятників і пам'ятних знаків, місць поховань видатних діячів українського державотворення, борців за незалежність України, українських воїнів та цивільних осіб, загиблих унаслідок війни російської федерації проти України.

Зокрема, 23 серпня начальник Чернігівської обласної військової адміністрації В. Чаус, перший заступник голови Чернігівської обласної ради Н. Лемеш взяли участь у церемонії підняття Державного Прапора України, що відбулась біля приміщення Чернігівської районної державної адміністрації.

Заступник голови Чернігівської обласної державної адміністрації І. Ващенко 23 серпня взяв участь у заході до Дня Державного Прапора України та Дня Незалежності України, що відбувся на території Меморіального комплексу «Пам'яті Героїв Крут» у с. Пам'ятне Крутівської територіальної громади Ніжинського району.

Цього ж дня заступник голови Чернігівської обласної державної адміністрації Д. Синенко та начальник Чернігівської міської військової адміністрації Д. Брижинський долучилися до акції родин загиблих військовослужбовців, у рамках якої відбулося встановлення державних прапорців біля меморіальної стели загиблим учасникам АТО/ООС у сквері Магдебурзького права м. Чернігова.

24 серпня начальник Чернігівської обласної військової адміністрації В. Чаус, перший заступник голови Чернігівської обласної ради Н. Лемеш, начальник Чернігівської міської військової адміністрації Д. Брижинський, народний депутат України С. Гривко, керівники силових та правоохоронних органів області, військовослужбовці, представники родин загиблих військових, громадськості та духовенства взяли участь у заході до Дня Незалежності України у м. Чернігові.

У рамках заходу відбулися покладання квітів до пам'ятного знаку «Борцям за волю та незалежність України», до меморіальних стел Героям Небесної сотні та загиблим воїнам, до меморіальних стендів загиблим захисникам на Алеї Героїв, урочистий молебень за Україну у храмі святої великомучениці Катерини ПЦУ.

23-24 серпня у територіальних громадах області забезпечено встановлення (вивішування) державних прапорів України на будівлях органів виконавчої влади, місцевого самоврядування, організацій, підприємств та установ.

24 серпня у храмах та молитовних будинках області відбулись молебні за Україну і український народ, захисників і захисниць України.

Представником Українського інституту національної пам'яті в Чернігівській області розроблено презентації на теми: «23 серпня – День Державного Прапора

України», «День Незалежності України (до 33-ї річниці проголошення Акта незалежності України)» та передано для військових оперативного командування «Північ».

На офіційному вебсайті Державного архіву Чернігівської області експонувалися виставки «Прапори України», «До Дня Незалежності України» та «До річниці від дня проголошення Декларації про державний суверенітет України», у соціальній мережі Facebook розміщено інформативний матеріал з історії Державного Прапора України та повідомлення до Дня Незалежності України.

У закладах культури області у серпні 2024 року проведено тематичні заходи, зокрема, виставку «Україна – свята моя земля» у комунальному закладі «Чернігівська обласна бібліотека для юнацтва»; пісенний онлайн-марафон «Українська пісня єднає серця» у комунальному закладі «Обласний центр народної творчості»; виставку дитячих робіт у рамках акції «Від роду до роду збережемо традиції народу» у Чернігівському обласному художньому музеї імені Григорія Галагана; виставку «Світ Чернігівського Полісся. Етнографічна колекція Юрія Дахна» у Чернігівському обласному історичному музеї ім. В. В. Тарновського; тематичну виставку бібліотечних матеріалів у Чернігівському літературно-меморіальному музеї-заповіднику М. М. Коцюбинського; творчу майстерню «Синьо-жовтий символ незламності», патріотичну годину «Вільна, єдина, нескорена» у Новгород-Сіверському історико-культурному музеї-заповіднику «Слово о полку Ігоревім»; виставку «Тобі, Україно моя, і перший мій подих, і подих останній» у Сосницькому літературно-меморіальному музеї О. П. Довженка; захід для дітей «Український двоколон – символ незалежної держави» в Історико-археологічному музейному комплексі «Древній Любеч»; години спілкування «Україно моя, ти одна, як життя», «Незалежна, самостійна і багата Україна» в Обласному історико-меморіальному музеї-заповіднику Пантелеймона Куліша «Ганнина Пустинь», а також презентовано кліп до Дня Незалежності України ансамблю «Сіверські клейноди» в обласному комунальному концертно-видовищному підприємстві «Чернігівський обласний філармонійний центр фестивалів та концертних програм» (онлайн).

У бібліотеках закладів освіти оформлено виставки періодичної, науково-популярної, інформаційно-довідкової літератури, інших матеріалів, які висвітлюють історію українського державотворення, тенденції розвитку України.

У вересні 2024 року у закладах загальної середньої освіти проведено інформаційно-освітні, спортивні та патріотично-виховні заходи до Дня Державного Прапора України та Дня Незалежності України за участі сучасних воїнів – захисників Української держави та ветеранів російсько-української війни.

У населених пунктах області розміщено соціальну рекламу на білбордах та сітілайтах до Дня Державного Прапора України та Дня Незалежності України.

На офіційному вебсайті обласної державної адміністрації та на сторінці у соціальній мережі Facebook опубліковано привітання Президента України В. Зеленського з нагоди Дня Державного Прапора України та Дня Незалежності України. Також на вебсайтах органів виконавчої влади розміщено інформаційні

матеріали Українського інституту національної пам'яті «До Дня Державного Прапора» та «З Днем Незалежності, Україно!».

ВИРІШИЛИ: Інформацію взяти до відома.

3. Про досвід облаштування музейних експозицій в закладах освіти на основі шкільних архівів про випускників — видатних особистостей українського державотворення, ветеранів війни, захисників та захисниць України, які полягли в боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України

СЛУХАЛИ: СТЕПОВИКА Петра Миколайовича – директора комунального позашкільного навчального закладу «Центр національно-патріотичного виховання, туризму та краєзнавства учнівської молоді», який доповів, що на сьогодні в області налічується 81 музей при закладах освіти, серед них 24 мають почесне звання Зразковий. Окремі розділи музеїв історичного та краєзнавчого профілів присвячені вшануванню видатних особистостей українського державотворення, ветеранів війни, захисників та захисниць України, які полягли в боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України. Чільне місце серед них займають випускники закладів освіти.

Так, у краєзнавчому музеї комунального закладу «Ладанський ліцей» Ладанської селищної ради створено куточок пам'яті «Герої нескореної країни». У майбутньому на його основі планується створити новий розділ музейної експозиції. У Карпилівському ліцеї Деснянської селищної ради діє «Музей бойових і трудових традицій Задесення», у якому облаштовано розділ, присвячений воїнам, загиблим під час російської агресії – випускникам Карпилівського закладу Олександрю Курієнку та Дмитру Титку. В історико-краєзнавчих музеях Бобровицького закладу загальної середньої освіти I-III ступенів № 1, Бобровицької гімназії, Марковецького ЗЗСО I-III ступенів, Кобижчанського ЗЗСО I-III ступенів Бобровицької міської ради створено експозиційні розділи «На захисті Вітчизни», «Наші герої – випускники», «І біль не стихне у віках», «Це дивляться з темних небес Герої – всі ті, що поклали життя за майбутнє твоє», присвячені загиблим у 2022-2024 роках випускникам школи. На базі Ніжинської гімназії № 3 працює музей історії Ніжинської гімназії № 3, в якому облаштовані експозиційні розділи: «Герої не вмирають», присвячений загиблим у 2014-2015 роках героям міста Ніжина, випускникам школи – Ігорю Горбенку, Олегу Бикову, Олексію Шепелюку та «Пам'ять - енергія вічності» про випускників, які загинули під час повномасштабного вторгнення РФ – Олександрю Борису, Ігорю Козубенку, Роману Хніпелю, Максиму Рибецькому, Максиму Шендрикову. В музеї «Історія воєн» Прилуцького професійного ліцею створено експозиційний розділ «Від серпня до травня – життя, від травня – вічність», присвячений життєвому шляху та подвигу Героя України випускнику ліцею старшому сержанту Сергію Божко, який в 2023 році посмертно удостоєний ордена «Золота Зірка». Також в закладі створено переносний стенд з фото та біографією першого загиблого випускника Івана Олійника. В окремому розділі

«Герої не вмирають» розміщено Книгу пам'яті Героїв-випускників. В історико-краєзнавчому музеї Красненської філії I-II ступенів Батуринської ЗОШ I-III ступенів імені Григорія Орлика Батуринської міської ради Ніжинського району створено дві експозиції про випускників, а саме: «Наші земляки – учасники АТО» та «Наші незламні герої». В історико-краєзнавчому музеї комунального закладу «Центр дитячої та юнацької творчості» Варвинської селищної ради створено експозицію, присвячену живим і загиблим учасникам АТО (ООС). В краєзнавчому музеї Журавського закладу загальної середньої освіти I-III ст. імені Г.Ф. Вороного Варвинської селищної ради Прилуцького району створено стенд «На захисті Вітчизни», присвячений захисникам України – учням закладу. В краєзнавчому музеї Озерянського ЗЗСО I-III ступенів Варвинської селищної ради створено Кімнату Пам'яті Героїв, які загинули у війні за незалежність та територіальну цілісність України. У військово-історичному музеї Атюшівської ЗОШ I-III ступенів імені Станіслава Ковтуна Коропської селищної ради діє експозиційний розділ «Таких, як ти, з мільйона – одиниці», присвячений пам'яті Станіслава Ковтуна, нагородженого посмертно орденом «За мужність III ступеня», облаштовані куточки пам'яті загиблих захисників України Василя Ковтуна, Павла Медведя та Дениса Дайнеко. В історико-краєзнавчому музеї Ковчинського ліцею імені Л.П.Деполович Куликівської селищної ради Чернігівського району облаштована експозиція для вшанування пам'яті загиблих випускників ліцею Юрія Козленка та Олександра Марченка. В музеї історії смт Мала Дівиця Малодівицького ліцею Малодівицької селищної ради Прилуцького району наявна експозиція про випускника – Героя України Олега Міхнюка, який загинув у боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України. В історико-краєзнавчому музеї Носівської гімназії № 3 Носівської міської ради створено експозицію «Пантеон слави», присвячену загиблим у війні з РФ випускникам та землякам. В краєзнавчо-етнографічному музеї Дігтярівського навчально-виховного комплексу Новгород-Сіверської міської ради оформлено інформаційний стенд – «Героям слава», присвячений загиблому випускнику Івану Вороб'ю. В краєзнавчому музеї «Історія села Южного» Южненського ліцею Парафіївської селищної ради оформлено переносний стенд «Герої не вмирають», присвячений випускникам школи Загорульку Євгену та Тарасенку Олександрю, які загинули в боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України. У військово-історичному музеї Прилуцької гімназії №10 облаштовано куточок пам'яті, присвячений Богдану Матузці, випускнику гімназії, який загинув під час повномасштабної російсько-української війни. У військово-історичному музеї Прилуцької гімназії №12 створено експозицію про Сергія Деркача, випускника гімназії, який загинув під час АТО (ООС). В музеї історії села Жовтневе Рождественської ЗОШ I-III ступенів Коропської селищної ради створено стенд «Герої не вмирають», присвячений випускникам школи, які полягли в боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України під час АТО ООС, крім того створюється стенд «Вони загинули за Україну» – про випускників закладу освіти, які загинули під час повномасштабного вторгнення РФ – Віталія Вареника, Володимира Єрошенко, Олександра Коржа. В музеях закладів загальної середньої освіти Срібнянської селищної ради облаштовано експозиційні розділи про випускників, які загинули під час російсько-української

війни. Так, в музеї-світлиці Грициївської ЗОШ І-ІІ ступенів розміщено експозицію про Романа Коваленка, в історико-краєзнавчому музеї Гурбинської ЗОШ І-ІІ ступенів створено експозиційний розділ про Івана Койнаша, В'ячеслава Куліненка, Віталія Мостового, Павла Радченка, в історико-краєзнавчому музеї Карпилівської ЗОШ І-ІІІ ступенів – про Валентина Кузьменка, Михайла Мурашка, Віталія Скорика, Владислава Сугака, Олександра Таценка, Бориса Уса, в історико-краєзнавчому музеї Подільської ЗОШ І-ІІ ступенів – про Ярослава Бобира, Олега Саніка, Владислава Ткаліча, в світлиці-музеї Сокиринської ЗОШ І-ІІІ ступенів – про Олександра Гладченка. В музеї «Історія села Чемер» Чемерського ЗЗСО І-ІІІ ступенів Кіптівської сільської ради у розділі «Сторінки історії воєнних подій» облаштовано стенд «Війна Росії проти України», на якому представлено інформацію про Григорія Швеева, який загинув у 2022 році за цілісність і незалежність України. В музеї «Історія школи» Чернігівської гімназії №2 оновлені матеріали про учасників АТО (ООС) та виготовлені стенди в сучасному стилі. Представлені світлини Захисників - колишніх учнів, які полягли в боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України. В музеї «Історія школи» Чернігівської гімназії №11 з метою меморалізації загиблих захисників – випускників закладу освіти проведено чергову реекспозицію. Розширено розділ «Наші випускники на захисті України», зібрані матеріали, встановлено зв'язки з родинами загиблих. Вони відвідали музей та надали для експозиції особисті речі колишніх випускників. В музеї «Історія школи» Чернігівського ліцею № 12, військово-історичному музеї Пам'яті захисників Вітчизни Чернігівського ліцею № 22, музеї краєзнавства та військово-патріотичного виховання учнівської молоді «Чернігів – рідне місто моє» Чернігівського ліцею № 15, музеї доблесті і слави Чернігівщини Чернігівської гімназії №29, музеї «Історія Лісковиці» Чернігівської гімназії № 4 оновлені та систематизовані постійно діючі експозиції, присвячені випускникам шкіл – захисникам та захисницям України, які полягли в боротьбі за незалежність Батьківщини.

Таким чином, формування музейних експозицій, присвячених ветеранам війни, захисникам та захисницям України, які полягли в боротьбі за захист незалежності та територіальної цілісності України, а саме випускникам закладів освіти, на базі яких діють музеї, залучення юних музеєзнавців до відповідної пошукової, архівної роботи, виховання в них активної громадянської позиції та патріотизму є одними з пріоритетних напрямів виховної роботи.

У ході обговорення питання:

ВИСТУПИВ: БУТКО Сергій Володимирович, співробітник Українського інституту національної пам'яті, який знову підняв питання щодо перенесення меморіальних дошок, присвячених випускникам, які загинули у війні за незалежність та територіальну цілісність України, з фасадів шкіл до відповідних кімнат пам'яті чи кімнат слави. Запропонував сформуванню від Управління освіти і науки обласної державної адміністрації та «Центру національно-патріотичного виховання, туризму та краєзнавства учнівської молоді» офіційні рекомендації для закладів освіти щодо цього питання.

ВИСТУПИВ: ВАЩЕНКО Іван Олександрович, голова Координаційної ради, який запропонував винести це питання на одне із засідань Координаційної ради.

ВИРІШИЛИ: Інформацію взяти до відома. Розглянути питання щодо перенесення меморіальних дошок з фасадів шкіл до кімнат пам'яті на одному із засідань Координаційної ради.

4. Про стан декомунізації та дерусифікації на території Чернігівської області. Проблемні питання.

СЛУХАЛИ: БУТКА Сергія Володимировича – регіонального представника Українського інституту національної пам'яті/ головний спеціаліст Другого міжрегіонального територіального відділу Управління забезпечення реалізації політики національної пам'яті в регіонах та підвідомчих установ, який відзначив, що 27 липня 2023 року набув чинності Закон України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», який визначає злочинною та засуджує російську імперську політику, забороняє пропаганду символіки російської імперської політики, визначає порядок ліквідації такої символіки з публічного простору. Відповідно до цього Закону, процес перейменування топонімів мав завершитися 27 січня 2024 року, проте він затягнувся.

Процеси деколонізації топонімії на території Чернігівщини розпочався одразу після деокупації області в квітні 2022 року. З того часу і до 27 липня в межах реалізації Закону було переменовано 1769 об'єктів топоніміки, з них:

- сільськими, селищними, міськими радами – 1383 (Чернігівський р-н – 461, у т.ч. м.Чернігів – 136; Корюківський р-н – 50, у т.ч. м.Корюківка – 17; Ніжинський р-н – 541, у т.ч. м.Ніжин – 57; Новгород-Сіверський р-н – 165, у т.ч. м.Новгород-Сіверський – 30; Прилуцький р-н – 166, у т.ч. м.Прилуки – 88);

- розпорядженням начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 23 липня 2024 року № 579 «Про перейменування об'єктів топонімії у населених пунктах області» - 386 (Чернігівський р-н – 100, Корюківський р-н – 25, Ніжинський р-н – 173, Новгород-Сіверський р-н – 4, Прилуцький р-н – 84).

Постановою Верховної Ради України від 19 вересня 2024 року №3984-ІХ «Про перейменування окремих населених пунктів районів» у Чернігівській області перейменовано: село Перше Травня Ніжинського району на село Сонячне; село Пеше Травня Прилуцького району на село Міхновське; село Червоне Прилуцького району на село Чорне; село Южне Прилуцького району на село Світанок; село Перше Травня Чернігівського району на село Зелений Гай; село Пушкіне Чернігівського району на село Лісове; село Чисті Луки Чернігівського району на село Чисті Луки.

Щодо меморіального простору Чернігівщини, то тут ситуація складніша. У травні 2022 р. Департаментом культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської обласної державної адміністрації направлені подання до Міністерства культури та інформаційної політики України на зняття з обліку та

демонтаж пам'ятника Пушкіну у м. Чернігові та Монументу дружби народів, який розташовано у прикордонному с. Сеньківка Чернігівського району. Ці об'єкти позбавлені статусу пам'яток культурної спадщини (зняті з обліку) наказами Міністерства культури та інформаційної політики України від 27.07.2023 № 407 та від 30.06.2023 № 354. Отримано дозвіл від МКІП на перенесення Пам'ятника льотчиці Л. Губіній у м. Ніжин з площі М. Заньковецької на площу Гоголя. Демонтовано меморіальну дошку «21 вересня 1943 року в день визволення Чернігова від німецько-фашистських загарбників на цьому будинку воїнами Радянської Армії був встановлений червоний прапор», яка була розміщена на фасаді будівлі облдержадміністрації. Отримано дозвіл на зміну тексту епітафії на постаменті пам'ятки історії національного значення «Могила М. М. Коцюбинського» у м. Чернігів з цитати Горького «Большого человека потеряла Украина, долго и хорошо будет она помнить его добрую работу» на: «Поліг великий майстер рідного слова, та його праця буде сіяти провідною зорею над шляхом інших. Панас Мирний».

Також підготовлено та направлено відповідну документацію до Міністерства культури та стратегічних комунікацій України з метою зняття статусу об'єктів культурної спадщини та демонтажу 107 пам'яток області. Наразі очікується рішення Міністерства щодо цих об'єктів, після чого їх можна буде демонтувати. Але це може затягнутися на 1-1,5 року.

Проблемними питаннями лишаються необхідність популяризації нових назв, пов'язаних із боротьбою за незалежність України, проведення громадами області та їхніми органами самоврядування перевірок меморіального простору та вжиття заходів відповідно до Закону України «Про засудження та заборону пропаганди російської імперської політики в Україні і деколонізацію топонімії», а також залучення громадськості для оперативного повідомлення про назви, які, можливо, пропустили до 27 липня 2024 року, пам'ятники, пам'ятні знаки, меморіальні дошки, які є російською імперською символікою та не знаходяться на жодному обліку.

Доповідач акцентував увагу на тому, що відповідно до доручення начальника Чернігівської обласної військової адміністрації від 26 липня 2024 р. №01-01-05/11675 районні військові адміністрації до 5 жовтня 2024 р. зобов'язані вжити заходів щодо організації органами місцевого самоврядування роботи з демонтажу (перенесення) з публічного простору пам'ятників, пам'ятних знаків, присвячених особам, визначеним Законом, або які містять символіку російської імперської політики, демонтажу (вилучення) з публічного простору окремих елементів пам'ятників, пам'ятних знаків, що містять символіку російської імперської політики, з урахуванням вимог Закону України «Про охорону культурної спадщини».

ВАЩЕНКО Іван Олександрович, голова Координаційної ради, **ДОДАВ**, що на черговій нараді начальника Чернігівської обласної військової адміністрації з головами районних військових адміністрацій буде піднято це питання.

ВИРІШИЛИ: Інформацію взяти до відома. Тримати на контролі процес деколонізації в Чернігівській області.

5. Національно-патріотична складова як основа формування репертуару театрів обласного підпорядкування

СЛУХАЛИ: НАГОРНОГО Олександра Миколайовича – начальника відділу культурного розвитку Департаменту культури і туризму, національностей та релігій обласної державної адміністрації, який повідомив, що заходи до 160-річчя з дня народження Михайла Коцюбинського та 110-річчя з дня народження Олександра Довженка активно висвітлювалися у соціальних мережах, на офіційних сайтах та інформаційних ресурсах. Незважаючи на фінансові обмеження, це дозволило донести до широкої аудиторії важливість внеску Коцюбинського та Довженка у розвиток української культури.

Переходячи до основного питання, розповів, що національно-патріотична складова в репертуарі театрів має кілька ключових аспектів: історична пам'ять, сучасні герої, культурна автентичність та освітня роль.

1. Історична пам'ять. П'єси, що висвітлюють героїчні сторінки української історії, формують у глядачів розуміння коріння нашої нації. Важливо вивчати та популяризувати твори, що розповідають про відомі події та особистості, які стали символами боротьби за незалежність. До таких п'єс відносяться, зокрема, історична опера-містерія за творами Тараса Шевченка «Сліпий» у Чернігівському обласному академічному українському музично-драматичному театрі ім.Т.Г.Шевченка (далі – Чернігівському драмтеатрі). Ця вистава підкреслює патріотизм і героїзм українців, перегукуючись з сучасними подіями боротьби за незалежність України. П'єса «Слава Героям» у виконанні акторів Ніжинського академічного українського драматичного театру ім. М.М. Коцюбинського (далі – Ніжинський драмтеатр). Дія вистави відбувається за десять років до початку повномасштабного вторгнення росії на нашу землю.

2. Сучасні герої. Це твори, що відображають події сучасної війни, героїзм українських воїнів та волонтерів, є потужним інструментом виховання патріотизму. Вони дозволяють переосмислити реальність і надихають на боротьбу за свободу і справедливість. До таких творів можна віднести: трагікомедію «ВПО» у Чернігівському драмтеатрі, яка розповідає про долі восьми українців, змушених залишити свої домівки через військові дії. Вистава «Молочайник» у Чернігівському драмтеатрі висвітлює події, що відбувалися на території тимчасово окупованої навесні 2022 року Херсонщини в родині пересічних українців. Драматична притча «Безодня» у Ніжинському драмтеатрі. Це вистава про безодню, яка розділила наш час на «до» і «після». П'єса «Гостя» у Чернігівському Молодіжному театрі. У виставі йдеться про двох біженок з України. Вистава «Сховище» у Чернігівському Молодіжному театрі. Події відбуваються в одному з підвалів українського міста, що потерпає від російської окупації.

3. Культурна автентичність. Важливо звертати увагу на твори, що відображають наші національні традиції, мову, музику та фольклор. Це допомагає зберегти культурну спадщину та передати її наступним поколінням. До таких творів можна віднести класичні і всім відомі вистави «Наталка Полтавка».

«Лісова пісня», «Сватання на Гончарівці», «Кайдашева сім'я». Фольклорні образи та народні мотиви цих вистав зачаровують глядача, повертаючи до глибинних джерел нашої духовної спадщини.

4. Освітня роль театру. Театр має бути платформою для дискусії та обміну думками, де глядачі можуть не лише отримувати емоційні враження, але й навчатися, переосмислювати події, що відбуваються навколо. Це особливо важливо в сучасних умовах, коли є потреба в об'єднанні суспільства. До таких вистав можна віднести: вистави «Вій», «Війна» у Чернігівському драмтеатрі, «Смак сонця» у Ніжинському драмтеатрі.

Всі ці та інші вистави демонструють прагнення театрів Чернігівщини висвітлювати теми національно-патріотичного характеру, підтримуючи національну ідентичність та історичну пам'ять. Наші театри мають величезний потенціал і відповідальність у формуванні свідомого громадянського суспільства. Вони є тими осередками, де кожен відчуває гордість за свою країну, свою історію і свій народ.

У ході обговорення питання:

ВИСТУПИВ: БУТКО Сергій Володимирович, співробітник Українського інституту національної пам'яті, який згадав про високо оцінену культурними діячами поему і спектакль «Рубікон» Юрія Соколова, де розповідається про героїзм чернігівців під час окупації 2022 року. Він акцентував увагу, що це обличчя області і варто демонструвати цю виставу по всій країні, а не тільки на Чернігівщині.

ШКУРКО Микола Пантелійович, директор благодійного фонду «Ніжен», **ДОДАВ**, що навіть за часів царського режиму в театрах демонструвалися вистави українською мовою «Гайдамаки», «Гетьман Дорошенко», «Енеїда». Зараз подібних вистав на тему козацтва, про битву під Крутами немає. Можна для прикладу взяти театри наших західних областей, де вистави на козацьку тематику присутні.

ШЕМЕЦЬ Андрій Миколайович, директор Департаменту сім'ї, молоді та спорту обласної державної адміністрації, **ЗАПРОПОНУВАВ** внести до рекомендацій за результатами засідання відкоригувати репертуарну політику театрів з акцентом на утвердження української національної та громадянської ідентичності, висвітлення козацької звитяги.

ВИРІШИЛИ: Департаменту культури і туризму, національностей та релігій обласної державної адміністрації рекомендувати театрам області відкоригувати репертуарну політику з акцентом на утвердження української національної та громадянської ідентичності.

6. Популяризація досвіду першої української національної держави Військо Запорозьке задля утвердження української національної та громадянської ідентичності.

СЛУХАЛИ: ШКУРКА Миколу Пантелійовича – директора благодійного фонду «Ніжен», який зазначив, що національно-патріотичне та громадянсько-патріотичне виховання стосується громадян України всіх вікових груп та здійснюється, серед іншого, за напрямом популяризації історії України, зокрема боротьби українського народу за самовизначення і творення власної держави, етапів державотворення та борців за незалежність і територіальну цілісність України, а також українців, досягнення яких увійшли до світової історії. доповідач запропонував увазі членів Координаційної ради для схвалення проєкт «Методичних рекомендацій з поширення у Чернігівській області досвіду національного державного будівництва часів Війська Запорозького задля утвердження української національної та громадянської ідентичності» (далі – Методичні рекомендації).

Досвід першої української національної держави Військо Запорозьке, яка зазнала бурхливого розвитку з початком буржуазно-демократичної та національно-визвольної революції 1648 року під проводом Гетьмана Богдана Хмельницького, поєднав у собі ключову тріаду: Нація-Держава-Військо. Вона означає, що без сформованої української нації не побудувати національну державу, а без національного війська її не вберегти. Ці засади спрацьовують, коли в провідній верстві нації (її еліти) загальнодержавний інтерес стоїть вище за приватний. Не так склалося після гетьманування Хмельницького в його наступників, зокрема на нашій Лівобережній частині держави. Приватно-власницький інтерес найвищих посадових осіб держави, який зумовив їхнє запроданство московському царю, став головною причиною поразки держави Військо Запорозьке. Це є особливо злостим у час відстоювання існування української нації та держави у війні, розв'язаній російською федерацією. Отримати перемогу дозволить мобілізація всіх наявних сил і значних прихованих резервів завдяки моральному й матеріальному стимулюванню державотворчого націоналізму, а також внаслідок урахування помилок попередніх періодів державотворення, зокрема часів державності Війська Запорозького.

У Методичних рекомендаціях на підставі наукових обґрунтувань запропоновано комплекс заходів з утвердження української національної та громадянської ідентичності для місцевих органів державної влади та для органів місцевого самоврядування територіальних громад Чернігівської області.

У загальному для області це такі заходи:

- виокремлення у складі Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» тематичного комплексу «Чернігів – полкове місто Війська Запорозького»;
- започаткування створення історико-культурного заповідника «Ніжин – полкове місто Війська Запорозького»;
- зміна наголосів у експозиціях Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» у Батурині з безумовної глорифікації його

промосковських урядів, винних у розколі Війська Запорозького, на героїзацію протимосковських повстань і оборони Батурина 1708 р.;

- відновлення ніжинської наукової школи історії Війська Запорозького, засновником якої у 1920-х роках був професор Микола Петровський;

- низка інших заходів, зазначених у методичних рекомендаціях, і, сподіваюся, доповнених.

Наукові передумови для реалізації зазначеного є. Вагомі напрацювання мають: Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г.Шевченка, Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя, Сіверський центр післядипломної освіти, окремі дослідники історії та краєзнавці.

Доповідач повідомив, що Сергій Станіславович Коваленко підготував до випуску книгу «Ніжинський полк Війська Запорозького: літопис 1648 – 1672 років», а також у співавторстві з ним книгу «Чернігівський полк Війська Запорозького: історичний нарис». Книги містять обґрунтування важливої ролі Ніжина та Чернігова у тогочасному державотворчому процесі, вони є цінним посібником у формуванні й розвитку заповідного середовища як складової інфраструктури утвердження української національної та громадянської ідентичності, допоможуть у роботі закладів освіти й культури області.

На думку укладачів посібника, впровадження у Чернігівській області рекомендацій щодо проведення комплексу заходів під загальним гаслом «Чернігівщина – край козацької слави» дозволить досягти поставленої мети – утвердженню української національної та громадянської ідентичності мешканців Чернігівщини. У загальному підсумку це прискорить перемогу над ворогом та відкріє шлях до побудови, проголошеної в Декларації про державний суверенітет України, «суверенної національної держави, що розвивається в існуючих кордонах на основі здійснення українською нацією свого невід'ємного права на самовизначення».

СЛУХАЛИ: КОВАЛЕНКА Сергія Станіславовича, директора спеціалізованого видавництва історичної літератури «Стікс», який доповнив, що в Методичних рекомендаціях по-новому подано історична періодизація. В уже згаданій книзі «Ніжинський полк Війська Запорозького: літопис 1648 – 1672 років» обґрунтовується історичний факт, за яким Військо Запорозьке виникло не 1648 року, як прийнято вважати, а 1578 року у Великому Лузі. Це була перша республіка, яка локалізувалася за порогами, звідки і з'явилася назва Військо Запорозьке. Бо якщо говорити про державу Богдана Хмельницького, то її центр розташовувався у Чигирині, який знаходиться не за порогами, і тоді було б незрозуміло, чому така назва. В 1638 році в результаті поразки у війні з Річчю Посполитою Військо Запорозьке було ліквідовано, у Великому Лузі стали окупаційні війська Речі Посполитої, і 10 років Війська Запорозького не було. Б.Хмельницький його відродив і залишив традиційну назву, яка так і збереглася аж до скасування інституції Війська Запорозького у 1782 році. Всього воно проіснувало більше 200 років.

Цілий розділ Методичних рекомендацій присвячено цій періодизації, і в такому вигляді вона подається вперше, в чому і цінність цих рекомендацій.

В ході обговорення питання:

ВИСТУПИВ: БУТКО Сергій Володимирович, співробітник Українського інституту національної пам'яті, який запропонував схвалити представлені Методичні рекомендації, але, щоб вони були офіційно затверджені і розіслані по відповідним інституціям, потрібно провести стандартну процедуру, отримати експертні висновки, щоб все було перевірено і приведено у відповідність. Запропонував долучити експерта національного та міжнародного рівня, професора Ніжинського державного університету імені Микола Гоголя, який проживає в Чернігові, Сергія Леп'явко, доктора історичних наук, який захистив кандидатську і докторську роботу по козацтву.

ВИСТУПИВ: МОКРОГУЗ Олександр Петрович, завідувач кафедри суспільних дисциплін та методики їх викладання Чернігівського обласного інституту післядипломної педагогічної освіти К.Д.Ушинського, який повідомив, що він уже переглянув дані Методичні рекомендації і свої висновки з певними зауваженнями надіслав Бутку С.В.

ВИСТУПИВ: ШКУРКО Микола Пантелійович, директор благодійного фонду «Ніжен», який висловив згоду з проведенням всіх необхідних процедур щодо затвердження Методичних рекомендацій.

ВИРІШИЛИ: взяти до відома «Методичні рекомендації з поширення у Чернігівській області досвіду національного державного будівництва часів Війська Запорозького задля утвердження української національної та громадянської ідентичності», сприяти розповсюдженню матеріалів серед членів Координаційної ради.

За результатами розгляду та обговорення питань порядку денного засідання Координаційна рада вирішила:

1. Департаменту інформаційної діяльності та комунікацій з громадськістю Чернігівської обласної державної адміністрації розглянути можливість запланувати на 2025 рік виділення бюджетних коштів для популяризації видатних постатей української культури, які зробили вклад в утвердження української національної та громадянської ідентичності.

до 31 грудня 2024 року

2. Членам Координаційної ради з питань утвердження української національної та громадянської ідентичності при Чернігівській облдержадміністрації включити питання щодо перенесення меморіальних дошок з фасадів шкіл до кімнат пам'яті в порядок денний одного із засідань Координаційної ради.

до 31 грудня 2024 року

3. Департаменту культури і туризму, національностей та релігій Чернігівської обласної державної адміністрації рекомендувати театрам області відкоригувати репертуарну політику з акцентом на утвердження української національної та громадянської ідентичності.

до 15 грудня 2024 року

4. Департаменту сім'ї, молоді та спорту Чернігівської обласної державної адміністрації розповсюдити серед членів Координаційної ради «Методичні рекомендації з поширення у Чернігівській області досвіду національного державного будівництва часів Війська Запорозького задля утвердження української національної та громадянської ідентичності»

до 1 грудня 2024 року

Голова Координаційної ради

І. Вашенко

Секретар Координаційної ради

Т.Таланцева